

VEIASMALAS

Cultura an la tgavorgia

Ear quest on vean piert egn program cultural an la tgavorgia da las Veiasmalas. Cun «Viamala Notti» ad igl teater literar «Via Mala» dat igl da giuder divertimaints extraordinaris trãnter igls tschaininghels stgirs.

La regiùn da las Veiasmalas e reha d'istorgia a d'istorgias. *Erwin Dirnberger* d'Andeer ancanuscha bagniras la cuntrada ad igl sieus passo. El dat veta a quel da tut atgna maniera a caschùn da las sias «Viamala Notti» c'ân liac uon par la 15avla geada an la tgavorgia. A la glisch da la litearna raqueta ad inszenescha'igl passo da milenis, tant agl zenter digls visitaders sco ear sen la stgea-la digls 1903. Igl sieus spetacel avànt la culissa naturala e mintg'eada egn singular evenimaint nocturn.

An tut rapreschainta'igl seas raquets szenics durànt otg seras: igls 14, 21 a 28 da fanadur, igls 4, 11, 20, 27 d'avust ad igls 3 da setember. Las rapreschantaziùns antschevan mintgame a las 20.00 agl zenter digls visitaders an la tgavorgia. Ellas cuzan var egn'ura a measa. Agl bigliet e cumprieu igl teater, egn puschain cun products regiunals ad egn souvenir. Igl diember da partizipants e limito a maximalmeing 23 delis. Las rapreschantaziùns ân liac da tut'ora, cun excepziùn d'urezis near maloras.

Erwin Dirnberger inszenescha da tutas sorts istorgias an la tgavorgia da las Veiasmalas. FOTO BARTOLOME TSCHARNER

«Via Mala» – l'inszenaziùn digl roman

Igls dus acturs *Gian Rupfa* e *Volker Ranisch* inszeneschan par la tearza geada parts digl legendar roman «Via Mala» da John Knittel, scret igls 1934. Els mussan betga me la dramatica saga da famiglia, mobagn analiseschan ear las structures socialas da lez tains. Cun quegl levaintan els ear amparadas c'en tutaveia actualas ear anc digls noss gis. Lur inszenaziùn an la tgavorgia e egn mascheda da teater a literatura, c'els mussan durànt otg rapreschantaziùns. Las ezas ân liac igls 29 ad igls 30 da zarcladur, sco ear igls 2, 3, 9, 10, 17 a 18 d'avust. Ellas antschevan mintgame a las 20.00 agl zenter digls visitaders. Agl bigliet e cumprieu igl teater ad egn puschain cun products digl Parc natural Bavreg. Igl diember d'aspectatur e limito a 23 delis. Las rapreschantaziùns ân liac da tut'ora. (fmr/bt)

Ulteriuras infurmaziùns en da catar sen la pagina da viamala.ch/theater.

Rita Juon (2. da san.) preschainta la sia squadra da cuschineras a cuschiniers salidànd las var 80 tschanadras a tschanaders. FOTOS BARTOLOME TSCHARNER

A tschagna tigls Afghans

Igl e prest dus ons ca Rita Juon da Masagn a la sia squadra ân cuschino par la davos'eada cun fugitivs ca statan an la regiùn. An sonda sera à ella puspe cuschino, quell'eada cun egn squadra afghana.

BARTOLOME TSCHARNER/FMR

Avànt tschentg ons à *Rita Juon* mess ad ir egn'acziùn par avaschinar indigens a fugitivs, cun l'intenziùn da cuschinar cuminevlameing cun egn squadra maschadada da Svizers a fugitivs tschaveras tipicas da lur pajis d'origin. Cuschinar a tschanar da cuminànza porschi l'ocaziùn da s'antupar, d'amprender da s'ancanuscher a survagnir investa vizendevla an las diferaintas culturas. Quegl e peia la fegnamira da l'acziùn «cuschinar cun fugitivs» da Rita Juon. Da quell'acziùn e resortida l'uniùn «Viamala Aviarta». Cun planisar las tschaveras, far las cumpras, cuschinar, sarvir a giuder las tratgas sadetian novs contacts persunals trãnter easters ad indigens.

Quegl à puspe saverifitgieu an sonda sera agl zenter d'instrucziùn Pantun a Tusàn, cur ca la squadra afghana veva samtgieu la tratga nazionala «kabuli palau», egn tratga da ris a tgarn nursa, uetas a rischmelinas, cungida cun cardamon, garam masala a coriander, par la quala las otg dunas ad igls dus umens ân gieu da samtgear a cuschinar tut igl suaintermeizgi.

Tschagna afghana a «fuatscha grassa»

Par quella tschavera à Rita Juon dastgieu banavantar radund 80 parsunas, da quellas bundànt la measadad fugitivs. Evidaint, c'ella à salido la raspada fumantada cun «enorm plascher» suainter la pòssa da biabagn dus ons.

Igl sieus ple grànd agid segi stada egn mata c'eara vagnida blessada d'egna bumba da maniera c'ella à pears en il. Cunquegl ca leza sa bagn tudestg ad egn digls 49 lungatgs afghans, à ella procuro par l'antalgientscha trãnter cuschineras a cuschiniers. «Igl e sto grandius da cuschinar cugls fugitivs afghans. Tut ca sagidava da puder. Igl rigeva egn exzelent'atmosfera», loda Rita Juon. Quella bùna atmosfera à ear sadaraso agl ravugl digls tschanaders. Tuts ca ludavan la squisita tschagna afghana cugl dessert engiadines «fuatscha grassa», ruschànand egn babilonia da lungatgs a salegrànd da la bùna cumpagneia.

Las cuschineras ad igl cuschinier afghan cuschinànd lur tratga nazionala «kabuli palau» agl zenter d'instrucziùn Pantun a Tusàn.

«Custevel sco ôr» – mo las finanzas en stgarsas

«Durànt cuschinar ân las dunas declaro, c'igls prenumis afghans vegian egn muntada evidainta,» raqueta Rita Juon. «Zamira munt: «Custevel sco ôr». Igl num da sia feglia munt: «Anzatge bi». La tearza duna à getg, c'igl sieus num munt: «Uss e'gl avunda matatschas», parquegl c'ella vegi egn sora ple viglia a lur bab vessi gieu bugent egn feagl.»

Rita Juon aschunta, c'igl «cuschinar cun fugitivs» vegi samido cugls ons: «Ple bòld eara la grànda part umens. Uss e'gl a qua ear dunas afghanas cun lur infànts.»

Igl sieus sul quito en las antradas. «Quellas tànschan strusch ple da cuvrir las expensas», admeta ella. Mo an cass da defizits sustegni ussa la «Viamala Aviarta» l'acziùn da cuschinar cun fugitivs.

La fugia eara sco da passar igl unfiern

Strusch sasieu a mesa, c'egn curtasevel giuven nus à tanièu cumpagneia. Durànt la tschagna à l'raquinto l'istorgia da la sia fugia c'â mano el

tras otg pajis, igls quals el à passo cugls ple divers mieds da viagear, dantant par bùna part a pe. El eara samitschanto ord egn vischnànca tutgeada malameing da la gueara. Mo la sia fugia eara nign'aventura culturevla, mobagn sco da passar igl unfiern: Dapartut eara l'confrunto cun violenza a maluras. Agl Iran e'l vagnieu sblundargieu da laders ad veva da pitir da la sed. An Bulgaria e'l vagnieu aresto ad à passanto egn mains an egn parschùn par fugitivs. Mo igl gli e gartagieu da safugir agls gòlds. Quegl eari ear sgaschurs da partotgear a là an las fardaglias atunilas a da pitir fom. Finalmeing e'l rivo agl Grischùn, noua c'el à amprieu ampo rumantsch a fetg bagn tudestg, aschi bagn c'el sa ussa parfegn far egn ampredissadi da tgi-rùnz. El e angratztevel par aver survagnieu quella schànza. «Mo igl ple impurtanta e la bùna viglia da nizagear quella», concluda el. «Graztga fetg pigl discurs», gitg jou, ad el raspunda: «Anzi.»

Igl proxim cuschinar cun fugitivs à liac igl setember a Roten.

PARC NATURAL BAVREGN

«Gis digl tgant 2022» an Val Schons

Igl Parc natural Bavregn organisescha uon puspe «Gis digl tgant». Quels ân liac digls 25 antoc'igls 29 da fanadur ad Andeer.

Agl zenter digl aranschamaint «Gis digl tgant» stat igl tgant cuminevel da las bealas canzuns choralas digls cumponists grischùns. Egn oter intent da quella scuntrada e da giuder la cuminànza cun tschaveras a spassageadas comunablas near fagiànd bogn agls bogns d'Andeer. Quegl e bùnas ocasiunis par far ancanaschentschas novas a scuvrir las rihetzgas culturalas a las balteztgas da l'architettura a da la natura da la Val Schons.

Igls «Gis digl tgant 2022» sadrezan a cantaduras a cantadurs cun experientzgas da cantar an chors. Las notas a las audiotecas da las canzuns rumantschas vignan messas a disposiziùn oravànt. Igl program da lez'eanda preveza provas durànt sis uras (9.00-11.45; 16.15-17.45, 19.30-21.20). Ear uon e'gl pussevel da frequentar me igls curs

Sper far part digl program digls «Gis digl tgant da Schons 2022» pon ign ear sapatizipar digls curs da la sera cun canzuns rumantschas. FOTO MAD

da la sera da las 19.30 a las 21.30. Durànt igls ezs vean canto me canzuns rumantschas.

Las canzuns rumantschas en part digls ple custevels bogns culturals digl Grischùn. Igls «Gis digl tgant da Schons» datan la caschùn d'earver quella marvegliusa trucla da stgais a da giuder las custevladas tgnaticas ca satgatan liaint, cun la fegnamira c'igl tgant, ca s'oda tier l'olma a l'identitad da la Rumantscheia, possi vagnir mantanieu a purto or agl mund. Igls «Gis digl tgant da Schons» statan sut igl patronadi da la «Tgea digl tgant» da Maton. (fmr/bt)

Daple infurmaziùns en da catar sen la pagina naturpark-beverin.ch/singtage. La pon ign ear s'anunzgear antoc'igls 30 zarcladur.